

Ministerstvo životního prostředí České republiky

Vyhláška o zjišťování a nápravě ekologické újmy na půdě – úvod do problematiky

JUDr. Ondřej Vícha

Seminář Ekomonitor
10. února 2009, Praha

Struktura prezentace

- ✓ úvod do problematiky (časový, obsahový)
- ✓ směrnice 2004/35/ES
- ✓ zákon č. 167/2008 Sb.
- ✓ vyhláška MŽP č. 17/2009 Sb.
- ✓ vyhláška MŽP č. 18/2009 Sb.

Zákon č. 167/2008 Sb. – několik dat úvodem

- **22.4.2008** – schválen v PČR,
- **5.5.2008** – podepsán prezidentem ČR,
- **19.5.2008** - publikován ve Sbírce zákonů (částka 53),
- **17.8.2008** – nabytí účinnosti (90-tým dnem ode dne publikace - § 29 zákona č. 167/2008 Sb.).

Vyhlášky MŽP – účinné od 1.2.2009

(přijaty 5.1.2009, publikovány 16.1.2009 v částce 6)

- **Vyhláška MŽP č. 17/2009 Sb.**, o zjišťování a nápravě ekologické újmy na půdě (*provedení zákona č. 167/2008 Sb.*),
- **Vyhláška MŽP č. 18/2009 Sb.**, kterou se mění vyhláška č. 369/2004 Sb., o projektování, provádění a vyhodnocování geologických prací, oznamování rizikových geofaktorů a o postupu při výpočtu zásob výhradních ložisek (*provedení zákona č. 62/1988 Sb.*).

Směrnice EP a Rady 2004/35/ES o odpovědnosti za ŽP s ohledem na prevenci a nápravu škod na ŽP (*Environmental Liability Directive = ELD*)

- Historie projednávání,
- Důvody, cíl, principy,
- Působnost ELD (věcná, časová),
- Škody na půdě (*land damage*) a jejich náprava,
- Základní režim ELD,
- Preventivní a nápravná opatření,
- Náhrada nákladů – PPP, výjimky (liberační důvody),
- Finanční zajištění,
- Novelizace ELD.

Historie projednávání ELD

- Luganská úmluva (1993),
- Zelená kniha o odpovědnosti za škody na ŽP (1993),
- Bílá kniha (2000),
- Návrh směrnice předložen EK (červen 2002),
- Přijetí směrnice (21.4.2004),
- Termín pro transpozici směrnice (30.4.2007),
- Řízení pro porušení Smlouvy ES (*Non-communication infringement*)

Důvody, cíl, principy ELD

- **Důvody**
  - mnoho znečištěných míst v EU,
  - zastavení poklesu biodiverzity,
  - odlišná povaha škod na ŽP od majetkových škod – absence vlastnického práva k některým složkám ŽP (*res nullius* – voda, volně žijící živočichové),
- **Principy**
  - znečišťovatel platí (*Polluter Pays Principle* – PPP),
  - prevence škod,
  - naturální restituce.
- **Cíl** – vytvořit právní rámec odpovědnosti založený na PPP, předcházet škodám na ŽP a napravovat je.

Působnost ELD

- **Věcná působnost** – škody na ŽP
  1. **Chráněné druhy rostlin či živočichů a přírodní stanoviště**
    - Druhy (*species*) podle 79/409/EHS a 92/43/EHS,
    - Stanoviště druhů (*habitats of species*) podle 79/409/EHS a 92/43/EHS, přírodní stanoviště (*natural habitats*) podle 92/43/EHS, místa rozmnožování nebo odpočinku druhů podle 92/43/EHS
    - Možnost MS rozšířit na zde neuvedené druhy a stanoviště.
  2. **Voda** (povrchová a podzemní) – směrnice 2000/60/ES
  3. **Půda** (*land damage*) – kontaminace, závažné riziko pro lidské zdraví.
- **Věcná působnost - negativní**
  - války, povstání, vis maior (živelné události – zemětřesení, povodně),
  - odpovědnostní režim podle mezinárodních smluv – jaderné škody, ropné znečištění moří,
  - činnost s hlavním účelem – obrana, mezinárodní bezpečnost.
- **Časová působnost**
  - ne škody před 30.4.2007 + škody vzniklé jako důsledek činnosti ukončené před 30.4.2007.

Škody na půdě (čl. 2 odst. 1 písm. c) ELD)

- Jakákoli kontaminace půdy, která představuje závažné riziko pro lidské zdraví, které je nepříznivě ovlivněno v důsledku přímého nebo nepřímého zavedení látek, přípravků, organismů nebo mikroorganismů do půdy, na půdu nebo pod povrch půdy.

Náprava škod na půdě

(Příloha II bod 2 ELD)

- Měla by být přijata nezbytná opatření pro zajištění minimálně toho, aby byly kontaminující látky odstraněny, kontrolovány, izolovány nebo sníženy tak, aby kontaminovaná půda již nadále nepředstavovala významné riziko nepříznivého vlivu na lidské zdraví, přičemž je bráno v úvahu její současné využití nebo budoucí využití schválené v době vzniku škod.

ELD – stručná charakteristika

- Základní režim ELD – objektivní odp. provozovatelů provozních činností uvedených v příloze III + subjektivní odp.,
- Preventivní a nápravná opatření,
- Náhrada nákladů – PPP, výjimky (liberační důvody),
- Finanční zajištění – Zpráva EK (do 30.4.2010).

Změny ELD – platné i připravované

- Směrnice 2006/21/ES o nakládání s odpady z těžebního průmyslu (*Mining Waste Directive – MWD*),
- Směrnice o ukládání CO² v podzemí (*Carbon Capture and Storage Directive – CCSD*),
- Návrh směrnice o ochraně půdy (*Soil Framework Directive – SFD*).

Postavení zákona č. 167/2008 Sb. v systému práva ČR

• Právo veřejné

1. Odp. za přestupky
2. Odp. za jiné správní delikty (pokuty – správní orgány)
3. Trestněprávní odp. (tresty - soudy)
4. Administrativně-správní odp. (nápravná opatření, odp. za ekologickou újmu)

• Právo soukromé

1. Občanskoprávní odp. za škody na majetku nebo zdraví (občanský a obchodní zákoník).

Zákon č. 167/2008 Sb. **- základní principy**

- Princip prevence,
- Princip odpovědnosti původce – znečišťovatel platí (PPP),
- Princip naturální restituce,
- Princip objektivní (přísné) odpovědnosti (za výsledek).

Zákon č. 167/2008 Sb.

– základní charakteristika I.

- Přírodní zdroje (složky ŽP) - vybrané chráněné druhy a přírodních stanoviště, povrchové/podzemní vody a půda,
- Ekologická újma = nejen materiální ztráty (nepříznivé změny) přírodního zdroje, ale i zhoršení funkcí přírodního zdroje zajišťované ve prospěch jiného zdroje nebo veřejnosti,
- Cíl zákona - náprava, ne sankce (pokuta),
- Objektivní odp. – příloha I (druhy, voda, půda) + subjektivní odp. – ostatní činnosti (druhy),
- Nevztahuje se na EÚ, ke které došlo před nabytím účinnosti zákona (tj. před 17.8.2008).

Zákon č. 167/2008 Sb.

– základní charakteristika II.

- Vhodný v případech havárií průmyslových podniků nebo znečištění ŽP nebezpečnými látkami nebo odpady pocházejícími z jasně identifikovatelného zdroje,
- Nevhodný u plošného znečištění, kdy nelze zjistit příčinnou souvislost (např. umírání lesů jako důsledek kyselých dešťů, znečištění ovzduší způsobené dopravou, znečišťování vody dusičnany).

Zákon č. 167/2008 Sb.

- odpovědnost objektivní/subjektivní

- **Objektivní (přísná) odpovědnost** (*strict liability*), za výsledek – podmínky (§ 4):
  - Ekologická újma/bezprostředná hrozba
  - Výkon provozní činnosti podle přílohy č. 1 (vyšší riziko pro lidské zdraví a ŽP)
  - Příčinná souvislost
- **Subjektivní odpovědnost** (*non-fault liability*), - podmínky (§ 5)
  - Ekologická újma/bezprostředná hrozba – na chráněných druzích živočichů či rostlin nebo na jejich přírodních stanovištích
  - Výkon provozní činnosti v rozporu s právními předpisy
  - Příčinná souvislost

Zákon č. 167/2008 Sb.

Provozní činnosti (příloha č. 1)

– objektivní odpovědnost

- provozování zařízení podléhající integrovanému povolení podle zákona o integrované prevenci (č. 76/2002 Sb.),
- provozování zařízení k nakládání s odpadem podléhajících souhlasu podle zákona o odpadech (č. 185/2001 Sb.),
- vypouštění odpadních vod do povrchových nebo podzemních vod, odběr či vzdouvání povrchových nebo podzemních vod podléhající povolení podle vodního zákona (č. 254/2001 Sb.),
- nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a přípravky (č. 356/2003 Sb.), přípravky na ochranu rostlin (č. 326/2004 Sb.) nebo biocidními přípravky (č. 120/2002 Sb.) podle zákona o ochraně veřejného zdraví (č. 258/2000 Sb.),
- přeshraniční přeprava odpadů podle zákona o odpadech (č. 185/2001 Sb.),
- provozování stacionárních zdrojů znečištění ovzduší podléhající povolení podle zákona o ovzduší (č. 86/2002 Sb.),
- nakládání s GMO a genetickými produkty podléhající povolení podle zákona o nakládání s GMO (č. 78/2004 Sb.),
- nakládání s těžebním odpadem podle zákona o nakládání s těžebním odpadem a o změně některých zákonů (směrnice 2006/21/ES).

Zákon č. 167/2008 Sb.

- *výjimky, na které se nevztahuje (§ 1 odst. 3)*

- škody způsobené různými ozbrojenými konflikty (např. občanská válka, povstání, teroristický útok),
- škody způsobené výjimečnými živelními událostmi (zemětřesení, záplavy, výbuch sopky),
- jaderné škody (atomový zákon, EUROATOM, MS v oblasti jaderné energie),
- škody, jejichž právní režim je upraven vyjmenovanými MS (např. Úmluva o občanskoprávní odpovědnosti za škody způsobené ropným znečištěním z roku 1992 nebo Úmluva o občanskoprávní odpovědnosti za škody způsobené s přepravou věcí po silnici, železnici a na plavidlech pro říční plavbu z roku 1989),
- škody způsobené při zajišťování obrany státu nebo mezinárodní bezpečnosti,
- škody způsobené při činnostech, jejichž jediným účelem je ochrana života, zdraví nebo majetku osob před živelními událostmi.

Ekologická újma – definice

(§ 2 písm. a) zákona č. 167/2008 Sb.)

- Nepříznivá měřitelná změna vybraných přírodních zdrojů (chráněných druhů, přírodních stanovišť, vody a půdy) nebo měřitelné zhoršení jejich funkcí; musí být prokázány:
  - a) *závažné nepříznivé účinky na dosahování nebo udržování příznivého stavu ochrany* (EÚ na chráněných druhích a přírodních stanovištích),
  - b) *závažné nepříznivé účinky na ekologický, chemický nebo množstevní stav vody nebo na její ekologický potenciál* (EÚ na vodách),
  - c) ***závažné riziko nepříznivého vlivu na lidské zdraví v důsledku přímého nebo nepřímého zavedení látek, přípravků, organismů nebo mikroorganismů na zemský povrch nebo pod něj*** (EÚ na půdě).

Povinnost k předcházení ekologické újmy a její nápravě

- § 3 – povinnost předcházet vzniku ekologické újmy a přijímat PO/NO,
- § 6 – preventivní opatření (prevence),
- § 7 – nápravná opatření (náprava).

Náprava ekologické újmy na chráněných druzích, přírodních stanovištích nebo na vodách

(§ 10 + příloha č. 4 k zákonu)

- Výběr nejvhodnějších nápravných opatření – provozovatelé i příslušné orgány,
  - 1. PRIMÁRNÍ NÁPRAVA** - obnova přírodního zdroje nebo narušené funkce zpět do jejich základního stavu,
  - 2. DOPLŇKOVÁ NÁPRAVA** – provádí se na náhradní lokalitě, nevede-li primární náprava k obnově ZP zpět do základního stavu,
  - 3. VYROVNÁVACÍ NÁPRAVA** - vyrovnání tzv. přechodných ztrát = ztráty na přírodních zdrojích a jejich funkcích čekajících na obnovu do doby, dokud primární nebo doplňková náprava nedosáhne účinku.

Zahájení řízení o uložení PO/NO

(§ 8 zákona)

- **z moci úřední** (ex offio) – příslušný orgán - jakmile se dozví o skutečnosti nasvědčující tomu, že došlo k EÚ nebo její bezprostřední hrozbě; § 46 + 42 SpŘ (podněty),
- **na žádost** - mohou podat fyzické nebo právnické osoby dotčené nebo pravděpodobně dotčené ekologickou újmou; § 44-45 SpŘ.

Náhrada nákladů na PO/NO

(§ 12 a 13 zákona)

- Princip znečišťovatel platí (PPP),
- O náhradě rozhoduje příslušný orgán,
- liberační důvody (§ 12 odst. 3 a 4).

Finanční zajištění (FZ)

(§ 14 zákona)

- povinnost zabezpečit FZ - provozovatelé činností v příloze č. 1 (účinnost odložena k 30.4.2013),
- povinnost provést zhodnocení rizik a z toho plynoucích možných nákladů a toto zhodnocení průběžně aktualizovat,
- výjimky - § 14 odst. 3 a 4 zákona,
- způsob hodnocení rizik, kritéria posuzování dostatečného finančního zajištění pro provozovatele a bližší podmínky provádění a způsobu finančního zajištění – stanoví nařízení vlády (k 30.4.2011).

Výkon státní správy

(§ 16 zákona č. 167/2008 Sb.)

- **MŽP** – odvolací orgán, evidence, vrchní státní dozor, reporting vůči orgánům EU,
- **ČIŽP** – prvoinstanční orgán, ukládá PO a NO, příp. zajišťuje jejich provedení, rozhoduje o náhradě nákladů, provádí kontrolu (§ 18), ukládá pokuty (§ 19-20),
- **správy NP nebo CHKO** – úkoly ČIŽP v NP a CHKO,
- **újezdní úřady a MO** – vojenské újezdy,
- **KHS/MZd** – vyjadřují se k analýzám rizik na lidské zdraví v případě ekologické újmy na půdě,
- dotčené orgány (§ 17).

Vztah zákona č. 167/2008 Sb. k ostatním právním předpisům

- zvláštní předpis ve vztahu k zákonu č. 17/1992 Sb., o ŽP (odpovědnost za ekologickou újmu zde upravená zůstává nedotčena),
- zvláštní předpis ve vztahu k jednotlivým složkovým předpisům na úseku ochrany ŽP, podle kterých se ukládají nápravná opatření (tj. ZOPK, VodZ, ZZPF, LesZ),
- nedotčena zůstává soukromoprávní úprava odpovědnosti za škody na majetku a na zdraví (ObčZ, ObchZ) či zákony o IZS.

Vztah zákona č. 167/2008 Sb. ke složkovým předpisům na úseku ochrany ŽP

- Pokud tento zákon nestanoví jinak, postupuje se při ukládání NO podle složkových předpisů (§ 21 odst. 3).
- Zákon č. 167/2008 Sb. - zvláštní předpis ve vztahu k složkovým předpisům na úseku ochrany ŽP, podle kterých se ukládají NO (tj. ZOPK, VodZ, ZZPF, LesZ).
- Novely složkových předpisů:
  1. složkový orgán neuloží NO podle složkového předpisu, pokud bylo za účelem nápravy ekologické újmy uloženo NO podle tohoto zákona,
  2. složkový orgán přeruší zahájené řízení o uložení NO podle složkového předpisu, pokud bylo za účelem nápravy ekologické újmy zahájeno řízení o uložení NO podle tohoto zákona.

Prováděcí předpisy k zákonu č. 167/2008 Sb. (platné a připravované)

- Vyhláška MŽP č. 17/2009 Sb., o zjišťování a nápravě ekologické újmy na půdě (účinnost od 1.2.2009, § 11 odst. 5 zákona),
- Vyhláška MŽP, kterou se stanoví chráněné druhy rostlin a živočichů (§ 2 písm. b) bod 3 zákona),
- Nařízení vlády k finančnímu zajištění (§ 14 odst. 5 zákona, účinnost k 30.4.2011).

Náprava ekologické újmy na půdě

(§ 11 zákona č. 167/2008 Sb.)

- znečištění půdy představující závažné riziko nepříznivého vlivu na lidské zdraví v důsledku přímého nebo nepřímého zavedení látek, přípravků, organismů či mikroorganismů na zemský povrch nebo pod něj (§ 2 písm. a) bod 3 zákona),
- Náprava (příloha II ELD) – odstranění, izolování nebo snížení znečišťujících látek tak, aby znečištěná půda již nadále nepředstavovala významné riziko pro lidské zdraví (x NE – návrat do základního stavu/druhy, voda),
- Vyhláška MŽP č. 17/2009 Sb. (účinnost od 1.2.2009).

Náprava ekologické újmy na půdě

§ 11 odst. 1 a 2 zákona č. 167/2008 Sb.

- Existuje-li důvodné podezření, že v důsledku provozní činnosti v příloze č. 1 došlo k EÚ na půdě (ex offo, podnět),
- Příslušný orgán
  - 1) zajistí bez zbytečného odkladu zpracování **analýzy rizik**,
  - 2) přeruší zahájené řízení o uložení NO,
  - 3) vyžádá si stanovisko příslušné KHS, která posoudí rizika pro lidské zdraví.

Náprava ekologické újmy na půdě

§ 11 zákona č. 167/2008 Sb.

- Pokud se na základě analýzy rizik a stanoviska KHS prokáže EÚ na půdě:
  - 1) příslušný orgán
    - zajistí zpracování návrhu možných NO a jejich hodnocení,
    - rozhodnutím uloží NO a rozhodne o náhradě nákladů,
  - 2) provozovatel odstraní EÚ na půdě.

Vyhláška č. 17/2009 Sb., o zjišťování a nápravě ekologické újmy na půdě

- Provádí § 11 odst. 5 zákona č. 167/2008 Sb.
- Stanoví:
  - 1) metody a způsob zpracování analýzy rizik,
  - 2) způsob hodnocení vhodnosti a proveditelnosti NO,
  - 3) stanovování cílů NO a způsobů prokazování jejich dosažení,
  - 4) způsob posouzení rizik pro lidské zdraví.

Vyhláška č. 18/2009 Sb.

- Novela vyhlášky č. 369/2004 Sb.
- Provádí § 26 odst. 1 zákona č. 62/1988 Sb.
- Zjišťování a odstraňování antropogenního znečištění horninového prostředí = sanační geologické práce (§ 2 odst. 1 písm. g) zákona č. 62/1988 Sb.).

Vyhláška č. 18/2009 Sb.

- Nově specifikuje, **za jakých podmínek lze geologické práce zahájit před schválením projektu GP** – odvrácení bezprostředně hrozící ekologické újmy (z.č.167/2008 Sb.), havárie (VodZ), závažné havárie (z.č.59/2006 Sb.) či živelní události a odstranění jejich následků (oznámení na MŽP + dodatečné zpracování projektu do 2 měsíců od zahájení),
- Zavádí **osnovu závěrečné zprávy o průzkumu antropogenního znečištění horninového prostředí** (nová příloha č. 11), při vyhodnocování sanačních GP se nově postupuje podle této přílohy a nikoli podle přílohy č. 3.

Prameny – internet:

- ec.europa.eu/environment/liability
- www.mzp.cz
- www.cizp.cz
- www.envliability.eu
- www.ekologickaujma.eu
- www.cea.eu

www.leges.cz

Stejskal, V., Vícha, O.: Zákon o předcházení ekologické újmě a o její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti. Praha, Leges, 2009, 336 s.

Děkuji za pozornost

Ondrej.Vicha@mzp.cz

